

KONYA YAZILARI ADLI KİTAPLAR ÜZERİNE...

Yayımlanan ilk yazım 1957 İzmir doğumlu... Türü mü? Bir hikâye. Akıl yoluyla aradan geçen yıl sayısını belki yanlış hesap edebilirim (!) diye cep telefonumun hesap makinesine gidiyorum. İki tarih arasındaki sürenin 65 yıl olduğunu yazılıverdi. Neredeyse 66'ya bağlayacakmışız.

Peki, Konya ile ilgili ilk yazımın tarihi ne ola ki? Rahmetli Prof. Dr. Ali Berat Alptekin benim ilk asistanım, ilk doktorum ve ilk doçentim idi. O, benim emekli olma tarihimin esas olarak 2006 yılında bir armağan kitabı hazırladı: *Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'na Armağan*, Konya-Haarlem 2006, Türkistan ve Azerbaycan Araştırma Merkezi, 724 s.

Sevgili Alptekin benim yıllardan beri biriktirdiğim yazılarımın listesinden yola çıkarak bir liste hazırladı: *Bütün Yayınları*. Buradaki ilk yazım, lise son sınavta iken üç arkadaşımınla birlik-

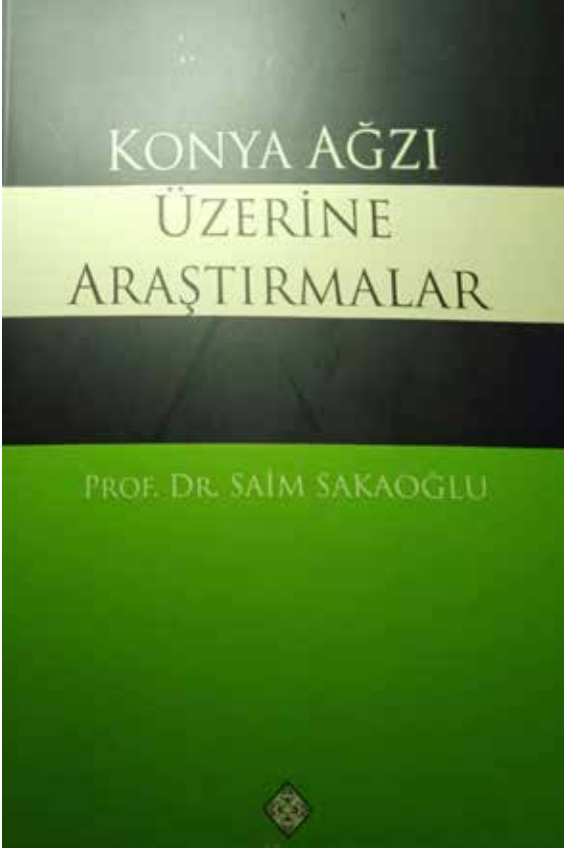

Prof. Dr.
Saim SAKAOĞLU

te yayımladığımız *Özlem* adlı dergimizin ilk sayısında yer alan, *Güney Akşamları* adlı deneme türü bir yazı idi. Sevgili Berat İzmir'deki yazımıza ulaşamadığı için listedeki yerini alamamıştı.

O yıllarda, Konya Lisesi'nin *Yeni Konya* gazetesindeki, *Liseden Derlenen Demet* sayfasında da yazıyordum. Ama yazılarımın çoğunluğu, başında Ali Rıdvan Bülbül ağabeyimizin bulunduğu *Özdemokrat Konya* gazetesinde yer alıyordu. İşte orada yer alan Konya ile ilgili ilk yazım: *Sahip Ata İlgi Bekliyor*, 21 Temmuz 1959.

Aradan onlarca yıl geçti, bizim Konya üzerine yazdıklarımızın sayısı da artı da arttı, çoğaldı da çoğaldı... Bunlardan Konya ağız ile ilgili olanları bir kitapta toplayıverdim. Hatta değişik bir yöntemle bütün dünyaya dağıtıverdim. *Konya Ağız Üzerine Araştırmalar*, Konya 2012, 304 s. O yıl, 1988 yıl-

lından beri genelde Ankara'da düzenlenen, Uluslararası Türk Dili Kurultayı'nın yedincisi yine Ankara'da toplanacaktı. Türk Dil Kurumu Başkanı arkadaşımıza şöyle bir öneri götürdüm:

“Konya Ağzı ile ilgili bütün yayımlarımı (makale, bildiri, vb.), *Konya Ağzı Üzerine Araştırmalar* adlı bir kitapta topladım. Bu kitabımdan, yedinci kongremize katılacak olan üyelerin çantalarına birer adet konulmak üzere, Kurum'umuza 350 adet göndermek istiyorum. Uygun görürseniz bu kitapları matbaadan doğrudan size göndereceğiz. Böylece biz de eski bir kurum üyesi olarak küçük bir katkı sağlamış olacağız.”

İsteğimiz kabul gördü ve ka-

tilan bütün üyelerle Kurum görevlilerine kitabımız armağan edildi. Bu durumu, kitabımızın dördüncü sayfasında şöyle bir not ile duyurduk:

“Bu kitap, 24-28 Eylül 2012 tarihleri arasında Ankara'da toplanacak olan VII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı'na katılacak olan kongre üyelerine, Prof. Dr. Saim Sakaoglu ile Kömen Yayınevi'nin 80. Yıl Armağanı'dır.”

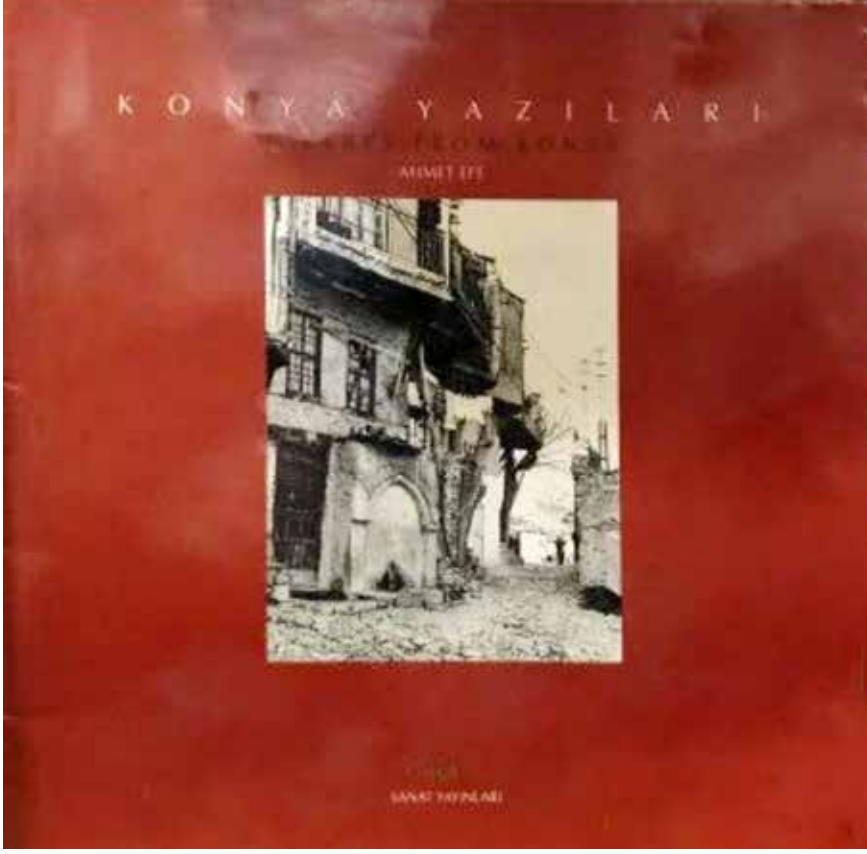
Anılan '80. Yıl' ifadesi, Türk Dil Kurumu'nun Gazi Mustafa Kemal'in [Atatürk] emriyle 1932 yılında, Türk Dili Tetkik Cemiyeti adıyla kurulmasıyla ilgilidir.

Küçük bir hatırlatma. Benzer bir armağanı bir sonraki kurultay için de. *Ad Bilim Yazıları* adlı eserimde aşağıdaki ifade ile şöyle demiştim:

“Bu kitabımı; 22-26 Mayıs 2017 tarihleri arasında Ankara'da toplanacak olan VIII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı'na katılacak olan üyelere ve ömürlerini Türk ad bilimine adayan bütün araştırmacılara armağan ediyorum.”

Toplantı, 2016 olayları sebebiyle bir yıl ertelenmişti.

Ancak benim, dil ve ağız yazılarımın dışında Konya ile ilgili pek çok yazım daha vardı. Geçen yüzyılın sonunda onlardan da bir kitap oluşturmak ve adını da *Konya Yazıları* olarak koymak istemişim. Ama araya giren öbür çalışmalarım sebebiyle bu isteğim gerçekleşemedi. Bu arada ben de hayalimdeki addan vaz geçer gibi oluyordum. Nite-

kim zaman zaman gözümüze ilişen veya bize armağan edilen kitapların üzerinde bu adı, *Konya Yazıları* adını görünce benim başka bir ad bulmam gerektiği görüşüne ulaştım. Şu anda, bir kuruluşa sunduğum konuyla ilgili yazılarımın birinci cildinin adı, *Konya Üzerine Kültür Yazıları* olarak belirlendi. Bakalım ilgili kurumun sorumluları bu adı nasıl karşılayacaklar, bekliyorum.

Aşağıda, aynı ortak adla anılan üç kitabın adları sunulmuştur. İyi ki diyorum, bu kitapları görmüşüm de bir dördüncü kitap olarak ortalara çıkmamışım. Belki de gözümüzden kaçan dördüncü veya beşinci kitaplar da vardır. Meraklısı arayıp bulabilir. Ancak, *Konya Yazıları* baş-

lığının önüne veya sonuna bazı kelimeler ekleyerek benzer ad ile tanınan kitapların olacağını da hatırlatmak isterim. Aşağıda, listemizin sonunda bunlardan biri örnek olarak verilecektir.

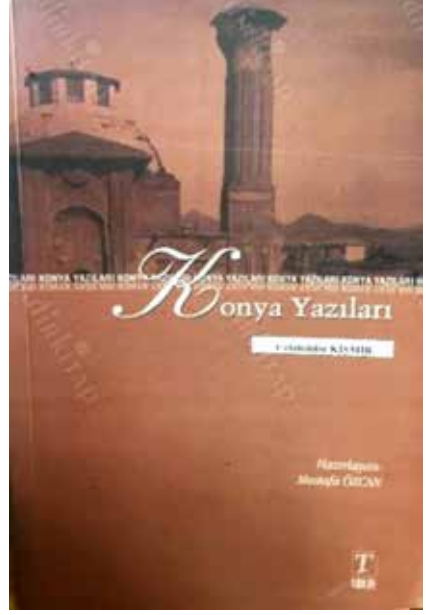
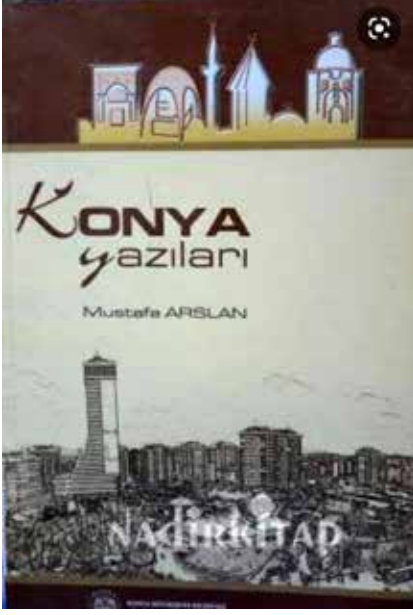
Konya Yazıları adlı kitaplar;

a. Ahmet Efe, *Konya Yazıları 1996*, Türkçe-İngilizce, Sanat Yayınları, bir de Esra Yayınları'nda görülüyor. Yılı belirlenemedi.

b. Celalettin Kışmir, *Konya Yazıları*, (Derleyici: Mustafa Özcan), 30.11.2004, Konya, Tablet Yayınları.

c. Mustafa Aslan, *Konya Yazıları*, 2004, Konya Büyükşehir Belediyesi yayını.

Refii Cevat Ulunay'ın da,

adın devamında *Konya Yazıları* ibaresi bulunan bir kitabı vardı: *Refii Cevat Ulunay'ın Mevlana, İhtifaller ve Konya Yazıları*, (Derleyici: Mustafa Özcan), Kasım 2003, Konya İl Turizm Müdürlüğü Yayını.

Bu ad benzerlikleri elbette benim kitaplarıma özgü bir durum değildir. Başka bir süreli yayın organına gönderdiğim yazımda, yine ortak bir ad üzerinde durmuştum. İstanbul'daki öğrencilik yıllarımda ele alındığı bir kitabım şehrimizde 2017 yılında yayımlanmıştı: *Benim İstanbulum (1959-1965)*. Ancak bu adı benzer şekillerde kullanılan başka kitapların olduğunu hatırlatmak isterim.

a. *Benim İstanbul'um / 15 Yazar 1 Çizer*, 2015 İstanbul, (hzl.) Adnan Özyalçınar.

b. *Benim İstanbul'um*, Doğan Hızlan, İstanbul 2019.

Öbürlerini sizin aramanıza bırakıyorum. İlk kitabın adında yazar ve çizer ile ilgili kavramlar

da yer alıyor. Sayın Hızlan'da ise İstanbul'dan sonra bir kesme işareti konulmuş. Benim kitabımda ise böyle bir işaret konulmadı, çünkü İstanbul'um ile arama bir kesme işaretinin bile girmesini istemiyordum. Ayrıca, benim kitabımın bir de ait olduğu dönemi gösteren ek adı vardı. Böylece biz çizmeden yukarı çıkıp öncesini ve sonrasını pek dikkate almadık, alamadık da.

Benzer kitapları, *Benim Ankara'm* veya *Benim İzmir'im* başlıkları altında da görebiliriz. Genel ağda dolaşmak belki de en kolay yol olacaktır.

Son olarak bir noktaya daha değinmek isterim. Yukarıda adını andığım, *Konya Ağzı Üzerine Araştırmalar* adlı kitabımı, öbür adlar olmasaydı veya görmeseydim, belki ben de *Konya Yazıları* diye belirleyebilirdim. Bakalım, gelecek on yıllarda kimler aynı adı kullanarak kitap hazırlayacaklardır.

AHMET REŞİT PAŞA’NIN “HZ. MEVLÂNÂ CELÂLEDDÎN RÛMÎ” ADLI MAKALESİ

Ahmet
ÇELİK

Aşağıda okuyacağınız “Hazreti Mevlânâ Celâleddin Rûmî” adlı makale Osmanlı döneminin en önemli tasavvuf dergilerinden olan Cerride-i Sufiye’de Şeb-i Arus’ta yani 5 Kânunuevvel 1329/17 Aralık 1913’de yayınlanmıştır. Güzel bir tevafukla şeb-i arusta yani Hz. Mevâna’nın vefat yıl dönümünde yayınlanan makalenin müellifi Hicaz Vilayeti eski valilerinden Ahmet Reşit Paşa’dır.

Şair ve hukukçu olan Ahmed Reşit Paşa, 25 Şaban 1274/10 Nisan 1858’de İstanbul’da doğdu. Vilayet defterdarlarından Safranbolulu Numan Fikrî Efendi’nin oğludur. Üvey babası ile Edirne’de bulunduğu esnada mekteb-i rüştiyeden (ortaokuldan) mezun oldu. Dönemin âlimlerinden, Maarif Meclisi üyesi Hoca Mecid Efendi’den (v.1880) Arapça ve Farsça öğ-

rendi. Birincilikle Hukuk Mektebi (Fakültesi)’nden mezun oldu. 1872’de Şûrâ-yı Devlet, daha sonra Mazbata kalemlerine girip zamanla mülâzımlığa, muâvinliğe, Tanzimat Dâiresi Baş Muavinliğine ve 1895’te de üyeliğine yükseldi. 1895’te Rumeli Beylerbeyliği pâyesi ile Halep vilayeti vali yardımcılığına tayin edildi. Akabinde de Adana vali yardımcılığına naklolundu. Bir müddet Mersin mutasarrıflığı vekâletinde bulundu. Sonra bu görevden ayrılarak Bosna muhacirlerinin Ankara çevresinde iskân edilmeleri için oluşturulan komisyon azalığına tayin edildi. Musul valiliğine atandıktan bir müddet sonra görevden azledildi. Uzun bir süre görevden ayrı kaldı. 1911’de Hicaz valiliğine atandı. Hicaz’da iken ikinci defa hac vazifesini ifa etti. İttihat ve Terakki Fırkası’nın iktidara gelmesi

üzerine Hicaz vilayeti valiliğinden emekli olarak İstanbul'a yerleşti. 8 Muharrem 1337/14 Ekim 1918 tarihinde yakalandığı hastalık neticesinde vefat etti. Kendisinden birkaç saat sonra vefat eden oğlu Fikrî ile birlikte Süleymaniye Camii haziresine defnedildi.(1)

Ahmed Reşit Paşa hukuk, tarih ve edebiyat sahasında olmak üzere Rûhu'l-Mecelle, Hukûk-ı Ticâret, Dîvân, Dîn-i Mübîn-i İslâm, Tercüme-i Usûlî'l-hikem fî nizâmî'l-âlem, Tercüme-i Târîh-i Âl-i Bermek, Feth-i Mübîn-i Kudüs, Riyâz-ı Adâlet, Hüsn ü Dil, Risâletü'l-Hayevân ve'l-İnsân Tercümesi ve İmâm-ı A'zam'ın Siyâsî Tercüme-i Hâli(2) adlarında on iki adet eser kaleme almıştır. Ayrıca "Ceride-i Sufiye" dergisinde pek çok makalesi yayınlanmıştır.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Musul ve Hicaz valiliği yapmış ve değerli ilmi eserler vermiş Ahmet Reşit Paşa'nın Hz. Mevâna hakkında Osmanlı Türkçesi ile yazdığı bu makaleyi içinde geçen bazı Arapça ve

Farsça kelime ve cümle açıklamalarıyla birlikte yayına hazırladık.

HAZRETİ MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN RÛMÎ

Neseben (soy olarak) Hazreti Ebû Bekir es-Siddîk ve haseben serdar-ı şühedâ-yı Kerbelâ (hz. Hüseyin) radyallâhu teâlâ an-hümanın sülâlesinden Mevlânâ Celâleddîn kuddise sırrahu es-râreh 604 sene-i hicriyesi Rebiülevvelî'nin altıncı (30 Eylül 1207) günü Belh şehrinde âlem-i fenaya (dünyaya) vücuduyla (varlığıyla) tezeyyün eyledi (süsledi).

Pederi (babası) sultânü'l-ulemâ Mevlânâ Bahaeddîn'den tahsil-i ilm-i dîn edip pek çok tâlibine (öğrencisine) talim ve tedris-i ahkâm-ı şer'i mübeyyen etti (açıkladı). Ve müşârün ileyhî hulefâsından Burhâneddîn Muhakkik Tirmizî'den tekmil-i sülûk-i tarikât (tasavvufi eğitimi) tamamladı ile ahz-ı icâzet eyledi (icâzet aldı). Kibâr-ı sûfiyeden (mutasavvıfların büyüklerinden) Feridüddin Attâr ve sair bazı zevât ile mülâki olup (tanışıp) nihayet kutb-u devrân Şeyh Rükneddin Küstani'nin işaretleriyle gelen Şemseddin Tebrizî ile arifâne sohbet ederek ilm-i tevhîdin bahri bi-payânına (sonsuz deryasına) dalıp "sultâ-

(1) Bursalı Mehmed Tâhir, Osmanlı Müellifleri, (Hazırlayan: Ali Fikri Yavuz - İsmail Özen), İstanbul 1975, c. 3, s. 138; İbnülemin Mahmud Kemal İnâl, Son Asır Türk Şairleri, İstanbul ts., c. 7, s. 14.

(2) İsmail Bilgili, «Ahmed Reşid Paşa'nın İmâm-ı A'zam'ın Siyâsî Tercüme-i Hâli Adlı Eseri ve Değerlendirmesi». Tahkik İslami İlimler Araştırma ve Neşir Dergisi 2 / 2 (Aralık 2019): 213-256.

nü'l-âşıkîn/âşıkların sultanı” oldu. 672 seneyi hicriyesi Cemaziyelahire’sinin beşinci (17 Aralık 1273) günü kubbe-i nilgün-i cihâna sadâ-yı nâmı gibi bir hoş sadâ (ses) bırakarak bu semahâne-i bi-bekâda (fani dünyada) devrânını itmâm eylediği yere dönüp gitti. Rahmetullâhi rahmeten vâsia.

Pederiyle birlikte Konya’ya hicretle tevattun (vatan edinme) ve o beldeden neşr-i füyuzât ve aharü’l-emr aramgâh-ı bekâ etmeleri “Mollâ-yı Rûm/ Anadolu’nun bilgini” unvanıyla iştihârına bâdi olmuştur.

Mollâ Câmî kaddesallâhü sırrah es-sâmi Konya’ya gelip kabri münevver-i pir-i destgîri (nurlu türbesini) ziyaret ile teâli-i derecât ettikte celâleti kadr u şânını)şânının yüceliğini) şu veçhile beyân etmiştir.

*“An feridûn-ı cihân-ı manevî,
Bes büved bürhâm kadreş Mesnevî.*

*Men çi gûyem vasf-ı an
âlicenâp*

*Nist peygamber veli dâred
kitâb.”*

Meali: “O, cihan-ı manevinin Feridun’udur. Burhân-ı kadrine (derecesinin büyüklüğüne) Mesnevî kifâyet eder. O âl-i cenâbın vafında ne söyleye-

yim: peygamber değildir, lâkin sâhib-i kitâptır.”

Kezalik müşârün ileyhin inşâd eylediği şu beyit türbe-i cenâb-ı pîrin iç kapısı üzerinde menkûş ve mahkûktur (yazılıdır):

*“Kâ’betü’l-uşşâk bâşed in
makâm,*

Her ki naks amed inca şod tamâm.”

[Anlamı: Bu makam âşıkların Kâbe’sidir. Buraya noksan gelenler tamamlanır.]

Allâme-i Rûm İbni Kemâl merhum dahi böyle söylemiştir:

*“İnneni ebsartü fi’n-nevmi er-
rasûli*

Fi yedihi el-Mesnevî ve hüve yekulu:

*‘Sannefet kütübi kesiri’l-
ma’nevi*

*Leyse fihâ ke’l-kitâbi’l-Mes-
nevî”*

Meali: “Hakikaten rüyamda gördüm ki Rasül-ü Ekrem sallâlu aleyhi ve sellem, iki elinde Mesnevî’yi tutup: “Kesirü’l-manevi pek çok kitâp tasnif olunduysa da içerlerinde Mesnevî gibisi olmadı.” buyurdu, demiştir.”

Binaenaleyh Hz. Mevlânâ, kitâbında tecelli eder. Görüp anlamak isteyenler Mesnevî’sini, Divânı’nı ve sair âsârını

حضرت مولانا جلال الدین رومی

نسباً حضرت ابوبکر الصديق وحسباً سردار شہداء کربلا رضی اللہ تعالیٰ عنہما کمال سلاستند مولانا جلال الدین قدس سرہ اسرازمہ ۶۰۴ سنہ ہجری میں ربیع الاول تک التجی کوئی و بلخ و شہزادہ عالم قنای وجودیہ ترین الہدی .

پدی سلطان الملما مولانا ہادہ بدین تحصیل علم دین ادیب تک جوق طالبین تعلیم و تدریس احکام شرع میں ایسی و مشارالہ تک خلفائے سید برہان الدین محقق زمزمین تکمیل سلوک طرقت الہیہ اخذ اجازت الہدی . کبار صوفیہ فریادین عطار و سار پشوفات الہیہ ملاق اولوب نہایت قلب دوران شیخ رکن الدین کسٹانیک اشارت الہیہ کلان شمس الدین تبریزی الہیہ عارفہ صحبت اہرک مام توحیدک محرمی پلانہ طابو سلطان الدتین اوفدی ۶۷۴ سنہ ہجری میں جلدی الاخر مستک بشنی کوئی قیہ نیانکون جہان مدای نامی کی رخوش سدا راتفرق پوساعظانہ فی ہادہ دورای انعام الہیہ کادری برہ دوئوب کیدی . رحمانہ علیہ رحمة واسعة

پدی بلکہ قونیہ ہجرتک توطن اولوب بدین نشر فیوضات و آخر الاسرار امکام عشا اقبازی و ملای روم و عنوانہ اشتہار الہیہ پدی اولمشدر . ملا حامی قدس سرہ السای قونیہ کلوب قیرمنور پردستگیری زیارت الہیہ تعالیٰ درجات ایشکدہ جلالت قدر و شای پوجہ بیان ایشدر :

آن فریدون جہانی منوی بس بود برہان قدرش منوی من جہ کوم وصف آن عالیجناب نیست پشیر ولی دارد کتاب مائی او ، جہان متونیک فریدونید برہان قدرہ منوی کدایت ایدر اولعالیجنابک وصفدہ نموسلیم پشیر دکندر لکن صاحب کتابدر کدک مشارالہک انشاء الہدی شویت تریہ جانب بیک ایچہ پوسی اوزرغہ منقوش و محکو کدر

کتابہ المشق ایشدان مقام مرکہ نفس آمدن ایشدند ہم علامہ رومان کمال مرحوم دخی پوجہ سوشدر :

انی ابصرت فی النوی الرسول فدیہ اللتوی وهو شول صفت کتب کثیر المنوی لیس فیہا کالکتاب اللتوی

مائی : حقیقہ روایتدہ کوردمک رسولنا کرم صلوا علیہ وسلم ایک اللہ شوی بی طروب و کثیر المنوی یک جوق کتاب تصنیف اولکدیہدہ انجزادہ کتاب منوی کیسی اولدی بیور بودی پیکندر .

بنا برین حضرت مولانا کتابتہ نقل ایدر . کوروب اکلایم ایشیانر منوی ، دیوانی و سار آکری اوقور . بوتک سوی

اولدی بخش کسٹانیک و بلکہ دہا زیادہ پندن مروری کبان علوتیہ برہاندر .

کائنات دور دائیہ پولندی کی طواف دخی عبادت ملائکدور . ائک ایچون طواف بیتاہ مؤمنارہ فرخدر . بیاعلیہ سیاح مولوی ایک اسامی عبادت ملکیدور .

ابوبکر الصديق رضوانہ علیہ کمال الثقات خدا اولدندہ تنظیماً قیام الہیہ سیاح ایشدر و حضرت مولانا شہر نخلی مولی اولمشدہ ہادہ دیوب دوئمشدر

بنا علی ہذا دکان مولویان دخی سیاح ایشکدہ جناب پردستگیرہ بیرو اوق ایچون دامن درہمان اولدندہدر .

فی واسطہ فیض آواز شمسین کوئی کفرہ مولویدر برجدہ ایدر جہانی شہور اگلاکدہ . پردہ مولویدر حضرت جلال الدین رومی قدس سرہ السای :

پشونو اینی چون شکایت میکند از جدائیها حکایت میکند کز نیستی کسرا بریدہ اند از قیوم مردوزن بالہ اند سینہ خواہم شہرہ منہر حالازرقی کما کوم شرح درد اشتیاق آفتست این پاک نامی و نیست باد مرکہ این آتش خاردر نیست باد

پشترتک کتابت ابتدا ادب آتش درد اشتیاقی بیان ایچون سینہ منی شرحہ شرحہ ایدرک ظہری الہیہ علورز جہان اولیور ایشدندر پابوب یاقلیور یاشوخیون اولیور نامی اوقور بود . یا خود بالکتر سیاح الہیہ اکتفا ایدر . وسکوش اولغری طریق استفادہ کیدوب کورکدہ نوردہ عشق الہیہ عالم بالایہ پرواز ایلور بنا علیہ :

صافہ سروش طرافندر کلام مولوی سرودہ رتاج سادندر کلام مولوی

آسپان روز اولور نوردہ پش عشق اولان آسپان بر علامندر کلام مولوی

انحراف ایتز طریق حقدہ بامولی دبان استفادند آکناشدر کلام مولوی

ناید دینکر توی شوق اهل دل اولان فیض بخشای ہدایتدر کلام مولوی

بادکار حضرت ملاق بی اوستدہ طوط زبنت اہل کراشدر کلام مولوی

سایہ گیر سکہ پیر طریق اول ایشدند سایہ پیرای غائبدر کلام مولوی

حجاز والی سابق احمد رشید

okur. Bunların hâvi olduğu yetmiş-seksen bin beytin ve belki daha ziyade beytin her biri kemâl-i ulviyetine (olgunluğunun yüceliğine) burhandır (delildir).

Kâinat devr-i dâimde bulunduğu (süreklî döndüğü) gibi tavâf (dönmek) dahi ibâdet-i melâikedir. Ânın için tavâf-ı

beytullâh (Kâbe'nin etrafında dönmek) mü'minlere farzdır. Binaenaleyh sema-ı Mevleviye'nin esasî ibâdet-i melekiyedir.

Ebû Bekir es-Siddîk radiyalâhu anh nâil-i iltifât-ı Hüdâ oldukda ta'zimen (saygı için) kıyâm ile (ayakta) semâ' etmiş

ve Hazret-i Mevlânâ mazhar-ı tecelli-i Mevlâ olduğça (Allah'ın tecellilerini gördükçe) “Allâh” deyip dönmüştür.

Binaen alâ haza derkân-ı mevleviyân dahi semâ' etmekte cenâbı pirî destgîre pervâ olmak için dermeyân olmaktadır.

“Bî-vâsîta feyz alır Şems'ten
Güyâ ki kamer de Mevlevî'dir
Bir cezbe eder cihânı tedvir
Eflâk da yer de Mevlevî'dir.”

Hazreti Celâleddin Rumi kaddesallahu sırrah es-sami:

“Bişnev in ney çün hikâyet
miküned

Ez cüdâyihâ şikâyet mikü-
ned”

[Dinle, bu ney neler hikâyet eder, ayrılıklardan nasıl şikâyet eder.]

“Kez neyistân tâ merâ büb-
rîdeend

Ez nefirem merd ü zen nâlîde-
end”

[Beni kamışlıktan kestikle-
rinden beri feryadımdan, erkek
ve kadın müteessir olmakta ve
inlemektedir.]

“Sîne hâhem şerha şerha ez
firâk

Tâ bigüyem şerh-i derd-i iş-
tiyâk”

[İştîyak derdini şerh edebil-
mem için, ayrılık acılarıyla şer-
ha şerhâ olmuş bir kalb iste-
rim.]

“Âteşest in bang-i nây ü nîst
bâd

Her ki in âteş nedâred nîst
bâd”

[Şu neyin sesi ateştir; hava
değildir. Her kimde bu ateş
yoksa o kimse yok olsun.]

Beyitleriyle kitabına ibtida
edip ateş derd iştîyâkını beyân
için sinisini şerha şerha ederek
nefir-i nây (ney sesi) ile alevrîz-i

cihân oluyor. İştîtenler yanıp ya-
kılıyor. Ya Mesnevihân oluyor
ya nây (ney) üfürüyor yahut yal-
nız semâ' ile iktifâ ediyor. Ve
sikke-pûş olarak tarîk-i istikâ-
mette gidip kah u kah (bazen)
tennûre-i aşk ile âlem-i bâlâya
pervâz eyliyor. Binâenaleyh:

Sanma serpuş zerâfettir
külâh-ı Mevlevî.

Serde bir tâc-ı saadettir külâh-
ı Mevlevî.

Asumân pervâz olur tennure-
puş aşk-ı olan,

Asumânî bir alâmettir külâh-ı
Mevlevî.

İnhirâf etmez tarîk-ı hakta ya
Mevlâ deyyân,

İstikâmetten kinâyedir külâh-ı
Mevlevî.

Nâydan dinler nevâyı şevk-ı
ehl-i dil olan,

Feyz bahşa-yı hidâyettir
külâh-ı Mevlevî.

Yadigârı Hazret-i Mollâ'yı baş
üstünde tut,

Zînet-i ehl-i kerâmettir külâh-ı
Mevlevî.

Sayegîr sikke-i pîr-i tarîk ol ey
Reşîd,

Sayei pirâ-yı inâyettir külâh-ı
Mevlevî.(3)

Kaynaklar:

Ahmet Reşîd (Hicaz Vali-i esbaki), “Hazreti Mevlânâ Celâleddin-i Rumi”, Ceride-i Sufiye, 5 Kânunuevvel 1329/17 Aralık 1913, c. 3, sy. 75, s. 280.

Bursalı Mehmed Tâhir, Osmanlı Müellifleri, (Hazırlayan: Ali Fikri Yavuz - İsmail Özen), İstanbul, 1975.

İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri, İstanbul, Tarihsiz.

İsmail Bilgili, «Ahmed Reşîd Paşa'nın İmâm-ı A'zam'ın Siyâsi Tercüme-i Hâli Adlı Eseri ve Değerlendirmesi”. Tahkik İslami İlimler Araştırma ve Neşir Dergisi 2 / 2 (Aralık 2019): 213-256.

(3) Ahmet Reşîd (Hicaz Vali-i esbaki), “Hazreti Mevlânâ Celâleddin-i Rumi”, Ceride-i Sufiye, 5 Kanunuevvel 1329/17 Aralık 1913, c.3, sy.75, s.280.

Dr.
Mehmet
Ali Uz

ULÛM-U DÎNİYYE ve İLM-İ AHLÂK DERSLERİ

Ahmet Çelik Bey'in son çalışması, "Konya Islah-ı Medaris'te Okutulan Ulûm-u Dîniyye ve İlm-i Ahlâk Dersleri" eseridir. Eser Kudsi İlim, Eğitim, Araştırma ve Yardımlaşma Vakfı'nın ikinci kitabıdır. Maalesef günümüzde çok insan atalarına sahip çıkmıyor. Soyuna-sopuna, atalarına sahip çıkmak güzel bir düşünce ve davranıştır. Allah vakfın kurucularından razı olsun. İzi süt sahiplerinden Hüseyin İzi'yi candan kutluyorum.

Ahmet Çelik Bey, Akademik Sayfalar'ının yayın kurulu üyelerindedir. Bütün eserleri ve makaleleri araştırma mahsulüdür. Böyle araştırmacı ve kültür adamı zor yetişiyor. Ahmet Çelik Bey, bu eseri Ali Rıza Kudsi Efendi'nin ders notlarından hazırlamış. Kitabı imzalayarak getirme zahmetinde bulunan dostumuza çok teşekkür ediyorum.

Ali Rıza Kudsi Efendi, bir müderristir. Müderrislik icazetini Ahmet Ziya Efendi'den aldığı gibi tasavvuf icazetini de Zeynel Abidin Efendi'den almıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Muharebelerine katılır. Askerden döndüğünde Ali Rıza Kudsi Efendi Islah-ı Medaris'in kapatıldığını görür. Bir sürede ticaretle iştigal eder. Ali Rıza Kudsi

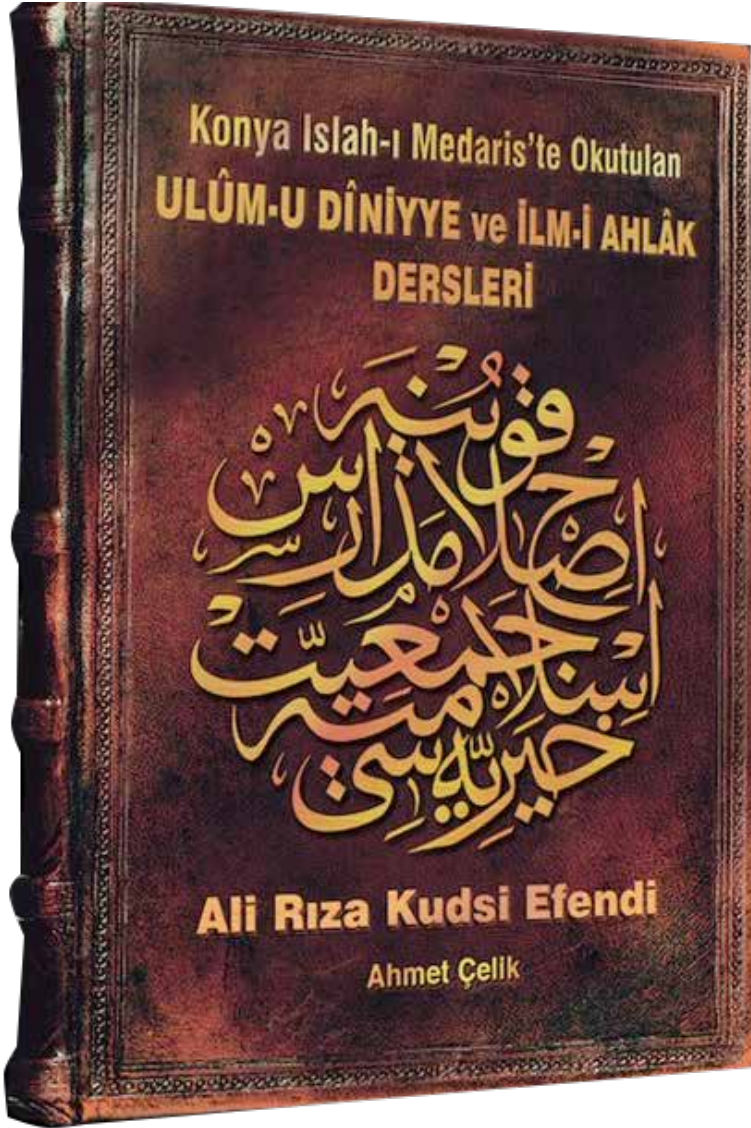
Efendi, Konya'da bir süre Ahmet Ziya Efendi ile İntibah gazetesini çıkarır ve bu gazetenin başyazarlığını yapar. Ayrıca Meşrik-i İrfân gazetesine de makaleler yazar. 3 Ekim 1920 tarihinde vuku bulan Delibaşı hadisesinden sonra gazetede yazdığı yazılar sebebi ile olayla irtibatlandırıldığı için yurt dışına çıkmak mecburiyetinde kalır. Önce Mısır'a sonra Hicaz'a gider. Sonra İskenderun'a Şeyhi Zeynel Abidin Efendi'nin bir süre yanında kalır. Daha sonra Şam'dan Kaysun Dağı eteklerindeki bir bölgeye yerleşir. Ali Rıza Kudsi Efendi, burada bir mescit yaptırarak eğitim ve irşat faaliyetlerine devam eder. Ali Rıza Kudsi Efendi, İskenderunlu Fatma Hanım ile evlenir. Bu evliliğinden Emine ve Kübra adında iki kızı olur. 7 Ocak 1956 tarihinde Şam'da vefat eder ve yaptırdığı Takva Mescidi'nin bahçesinde toprağa verilir. Eşi, Fatma Hanım'da 2007 yılında Konya'da vefat eder.

Eserin önsöz ve giriş bölümünde Islah-ı Medaris ile ilgili geniş bilgi verilir. Konya Islah-ı Medaris-i İslâmiye Medresesi Osmanlı'nın sonlarına doğru kurulan en modern medresedir. Medreselerin modernize edilmesinde bir ilktir. Bu muhteşem eğitim kurumu maalesef siyasi

çekişmelerin kurbanı olmuştur. Sonra birinci bölümde, Ali Rıza Kudsi ve babası Hasan Kudsi Efendi'nin hayatı anlatılır. Ailesi hakkında geniş bilgi verilir. Yine bu bölümde Ali Rıza Kudsi Efendi'ye ait defterin özelliklerinin altı çizilir. İkinci bölümde, Ulûmu Dîniyye ders notları verilmeye başlanır. Ders notları, soru-cevap şeklinde düzenlenmiştir. Sonuç bölümünde, belgeler yer alır. Bundan sonra kaynaklar verilir. Kitabın sonuna bir de sözlük ek-

lenmiştir. Bilhassa gençler için böyle eserlere büyük ihtiyaç vardır. Gençleri bırakın, büyüklerin çoğu ilmihal bilgilerine sahip değil. 120 sayfadan oluşan bu eserin faydalı olacağını ve büyük bir boşluğu dolduracağını düşünüyorum.

Başta Ahmet Çelik Bey olmak üzere kitabın hazırlanmasında emeği geçen herkesi kutluyor, daha böyle nice eserlere diyorum.

DOĞANHISAR KÜLTÜR ENVANTERİ

Hasan YAŞAR – Yakup AKKANAT

Sahip olduğumuz kültürel miras bize medeniyet değerlerimizin yaşatılması ve korunması sorumluluğunu yüklemektedir. Bu bağlamda Konya ve ilçelerinin kültürel birikimlerinin ortaya konulmasına ve bunların tüm insanlığa tanıtılmasına özel bir önem verilmesi gerekir.

Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları örnek bir çalışmaya imza attı. Tarihi ve doğal güzellikleriyle öne çıkan Doğanhisar ilçemizin merkezinde sekiz ve merkeze bağlı on altı mahallesinde konunun uzmanları tarafından yüzey araştırmaları yapıldı. Elde edilen bilgi ve belgeleri Konya Büyükşehir Belediyesi, “Doğanhisar Kültür Envanteri” adıyla kitaplaştırarak bilim, kültür ve yayın dünyasına kazandırdı.

Doğanhisar; coğrafi özellikleri itibarıyla, Sultan Dağları'nın sağladığı doğal korunma, su ve orman kaynakları, tarım ve hayvancılığa elverişli bir konumda yer aldığı için tarihin her döneminde kesintisiz iskan görmüş bir yerleşimdir. Bölge maden yatakları yönünden zengin olması ve antik yolların güzergahında yer almışından dolayı doğu-batı ticaretinde önemli bir yere sahip olmuştur. Türkiye Selçukluları'nın Konya ve çevresini fethinden sonra buraya Doğu Kalesi ya da Doğu Hisarı ismi verilmiştir.

Doğanhisar Kalesi, tarih sahnesinde çok önemli bir yere sahip olan Miryokefalon Savaşı sırasında Türkiye Selçuklu Devleti'nin ordu karargâhı olarak kullanılmıştır. Selçuklu ordusunun başında Türkiye Selçuklu ordusu başkomutanı olarak bulunan Emir Doğan Bey bu savaşta şehit düşünce, Doğanhisar Kalesi'ne defnedilmiştir. Doğanhisar isminin bu beyden ve Doğu Hisarı isminden gelmesi muhtemeldir. Fatih Sultan Mehmet döneminde Osmanlı topraklarına katılan Doğanhisar 1957 yılında ilçe olmuştur.

Doğanhisar Kültür Envanteri Doğanhisar merkez ve köylerinin tamamı yüzey araştırması kapsamında incelenmiş ve bu kitaba konu olmuştur. Kitapta Doğanhisar'ın taşınmaz kültür varlıkları bilimsel metot ve yöntemlerle ortaya konulmuştur. Kitap, başta camiler olmak üzere kale, çeşme, yerleşim dokusu ve mezar taşlarından oluşan taşınmaz kültür varlıklarını içermektedir. Bütün envanter kitaplarında olduğu gibi bu kitap için de yazarlar yoğun bir arazi çalışması yaptılar. Eserlerin milimetrik ölçümü, planlarının çıkarılması, kitabelerinin okunması, yapıların detaylı incelenmesi ve fotoğraflarının çekilmesi ile literatürdeki bilgilerden yola çıkarak eserlerdeki değişiklik ve tamiratları yerinde kontrol edilerek rapor haline getirilmiştir.

Doğanhisar Kültür Envanteri kitabının Mimari Eserler ve Mezar Taşları olmak üzere iki bölümden oluştuğunu görmekteyiz. 'Mimari Eserler Bölümü' Dr. Öğretim Üyesi Razan Aykaç tarafından yazılan kitabın 'Mezar Taşları Bölümü' ise Prof. Dr. Ali Boran tarafından kaleme alınmıştır.

Dr. Öğretim Üyesi Razan Aykaç tarafından yazılan Mimari Eserler Bölümünde; Doğanhisar merkez ve köylerinde Orta Çağ'dan günümüze gelen Koçaş Mahallesi Yunus Emre Camisi, Doğanhisar Ulu Camisi, Karaağa Mahallesi Ulu Camisi, Deştiğin Mahallesi (Şeyh Habib) Ulu Camisi, Yazlıca Mahallesi Kuzucu Sultan Camisi ve Türbesi, İlyaslar Mahallesi Camisi, Başköy Mahallesi Ulu Camisi, Doğanhisar Kalesi, Koçaş Mahallesi Eğlek Çeşmesi, Alafasıl Yamaç Yerleşimi ve Doğanhisar Evleri gibi daha birçok mimari eser sanat tarihi bilim disiplinine göre anlatılmaktadır.

Prof. Dr. Ali Boran tarafından yazılan Mezar Taşları Bölümünde; Doğanhisar merkezinde ve ilçelerinde yapılan saha çalışması sonrası 500 civarında tarihi öneme sahip mezar taşı yer almaktadır. Bunlar içerisinde 343 tanesi kitabelerinin tamamen ya da kısmen okunabilmesinden dolayı kataloğa dahil edilmiştir.

Katalogda yer alan mezar taşlarının ilçe merkezi ve köylere göre dağılımına baktığımızda; Kırüstü Mahallesi 110, Başköy Mahallesi 81, Kuzyaka Mahallesi 43, Yenice Mahallesi 27, Kocaş Mahallesi 23, Çınaroba Mahallesi 17, Deştiğin Mahallesi 10, Karaağa Mahallesi 6, Tekke Mahallesi 5, Ayaslar Mahallesi 4, İlyaslar Mahallesi 4, Şih Mehmed Dede Hazi-

resi 3, Kızılışık Mezarlığı 3, Uncular Mahallesi 2, Yazır Mahallesi 2, Dediği Sultan Mevkii 1, Alan Mevkii 1 ve Hüsnü Yaka Mevkii'nde 1 adet mezar taşı yer aldığı görülmektedir. Bu bölümde Doğanhisar ve köylerinde yer alan Türk-İslam dönemi mezar taşları tespit edilerek bir bütün halinde incelenmiş ve sonraki kuşaklar için kayıt altına alınmıştır. Unutmayalım ki mezar taşları bir bölgenin taş tapularıdır. O coğrafyanın asıl sahiplerinin taş kazınmış belgeleridir.

Doğanhisar Kültür Envanteri kitabını hazırlayan öğretim üyeleri Prof. Dr. Ali Boran, Dr. Öğretim Üyesi Razan Aykaç'a ve Büyükşehir Belediyesi tarafından yayınlanmasını sağlayan Konya Büyükşehir Belediyesi Başkanı Sayın Uğur İbrahim Altay'a şükranlarımızı sunarız. Başta Doğanhisar olmak üzere tüm bilim dünyasının yararına sunulan bu eserin insanlara faydalı olması temenniyle...

Ahmet
KUŞ

DÜŞÜNCE TARİHİNE YENİ BİR BAKIŞ AÇISI

İSLAM DÜŞÜNCE ATLASI

Yaklaşık bin yıldan beri hüküm süren İslam düşüncesi, dünya düşünce tarihi içerisinde bugüne kadar hep yok sayılmıştır. İslam düşüncesini yeniden hak ettiği yere kavuşturmak için 2015 yılında İlmî Etüdler Derneği bünyesinde bir grup ilim adamı yola çıkmış ve bir proje hazırlayarak çalışmaya başlamıştır. Tarihi kültürel hafızamızı ortaya çıkarıp bizim terimlerimizle ve yeni bir bakış açısıyla ortaya çıkarmayı amaçlayan bu projeyi Konya Büyükşehir Belediyesi ilk gününden beri desteklemiş ve başarılı olması için bütün imkânlarını seferber etmiştir.

İslam düşünce geleneğini

başlangıcından günümüze gelinceye değin; zaman, mekân, öğretisi ve ekol değişkenleri etrafında tanıtmayı amaçlayan kitap ve web tabanlı programlardan oluşan proje alanında bir ilk olma özelliğini de taşımaktadır. “Parçaları yeniden birleştir ve küreyi keşfet” ana cümlesinden yola çıkarak hazırlanan bu çalışma tamamlandığı zaman İslam düşünce tarihi dönemlendirilecek ve siyasi sınırlardan bağımsız bir ümmet haritası ortaya çıkacaktır.

İslam Düşüncesi Yıllarca Yok Sayıldı

Uzun yıllar ilimin ana yurdu olan İslam coğrafyası ve bu coğ-

rafyada ortaya koyulan ilmi birikimin temsilcileri Batılılar tarafından dışlanmıştır. Oysa 7-17. yüzyıllar arasında dünya ölçeğinde felsefi düşüncenin merkezi İslam coğrafyasıdır ve dili de Türkçe, Arapça ve Farsçadır. Bilimle ilgili çizelgeler, yayınlar ve terimler hep Batılılar tarafından hazırlandığı için mevcut düşünce zaman çizelgelerinde yaklaşık bin yıla yakın bir süreci kapsayan bu dönemin nereye oturduğuyla ilgili bir kayıt bulunmamaktadır. Çizelgede gösterilen İbni Rüşd, Farabi, Cezeri, Biruni ve İbni Sina gibi birkaç İslam âlimi de bu literatürde İngilizce adlarıyla yer almaktadır.

“İslam Düşünce Atlası Projesi” dünya düşünce tarihi içerisinde yok sayılan bu dönemi ve ilim adamlarını yeniden asli yerine konumlandırmak ve gelecek nesillere hakkıyla tanıtmak gayesiyle ortaya çıkmıştır. Bu projenin asıl amacı ise İslam

düşüncesinin dünya düşünce tarihinin bir parçası olduğunu kabul ettirmek ve bu alanda hafıza tazelemeye vesile olmaktır. Proje tamamlandığı zaman, her seviyeden okuyucu, Müslümanların tarih boyunca üretmiş olduğu düşünce ve kültür birikiminin önemli bir kısmına, anlaşılabilir ve zaman anlamında bir kopukluğa uğramadan, mekân ilişkilerini de tayin etme imkânı veren kapsamlı bir yapıya sahip olabilecektir.

İslam Düşünce Atlası'nın İki Etabı Tamamlandı

İbrahim Halil Üçer'in koordinatörlüğünde yola çıkan proje ekibi İslam Düşünce Atlası'nın ilk üç cildini 2017 yılında tamamladı ve projenin tamamlanan kısmının tanıtımı 16 Kasım 2017 tarihinde İstanbul Yenikapı Mevlevihanesi'nde gerçekleştirildi. Projenin birinci etabını oluşturan ilk üç cildinde; İslam düşünce tarihi 7. yüzyıldan gü-

nümüze kadar “klasik”, “yenilenme”, “muhasabe” ve “arayışlar” olmak üzere dört dönemde ele alınmıştır. Düşünce tarihimizi Batı’dan farklı olarak yeni bir bakış açısıyla ele alan bu bölümlendirme fikri bile heyecan verici bir gelişmedir. Kitabın yanı sıra projede yer alan tüm bilgilere islamdusunceatlası.org internet adresinden de interaktif olarak ulaşmak mümkündür.

Projenin ikinci etabı ise bu yıl içerisinde tamamlandı ve yayımlanan kitapların cildi altına ulaştı. Altı ciltten oluşan İslam Düşünce Atlası’nın tanıtımı 30 Kasım 2022 tarihinde İstanbul Haliç Kongre Merkezi’nde yapıldı. Tanıtım toplantısına projeye emeği geçen ilim adamları, kültür sanat adamları ve gazeteciler katıldı. Biz de Konya Büyükşehir Belediyesinin davetlisi olarak bu anlamlı toplantıyı takip ettik ve projenin hazırlanmasında emeği geçen ilim adamlarımızın bu mutlu gününde yanında yer aldık ve heyecanlarına, sevinçlerine ortak olduk.

Toplam olarak 2600 sayfadan oluşan altı ciltlik İslam Düşünce Atlası’nda 700 madde, 54 makale, 200 şehir maddesi, 32 kurum maddesi, 200 sanat eseri, 100 video, 95 infografik, 4000 bilim adamı, 6000 kitap ağı, 120 bilgin infokartı ve haritalar bulunmaktadır. İslam dünyasının düşünce tarihi açısından bir kilometre taşı olan bu büyük ve anlamlı projeye her biri kendi alanında uzman olan 253 akademisyen yazı ve görüşleriyle destek vermiştir. Gelecekte ise İslam Düşünce Atlası’nın farklı dillere çevrilmesi ve projede yer alan bilgilerin bir özetinden oluşan bir ders kitabı hazırlanması amaçlanmaktadır.

Konya Büyükşehir Belediyesi Takdiri Hak Ediyor

İşin mutfağında yer alanların yanı sıra böylesine uzun soluklu bir projeye destek olan, kaynak ayıran ve en üst düzeyde yapılan beyanatlarla destek olmaya devam edeceklerini de belirten başta Konya Büyükşehir Belediye Başkanı Uğur İbrahim Altay olmak üzere, çalışma arkadaşları da bu manada her türlü takdiri hak ediyor. Tabii projenin ilk etabını destekleyen o dönemin Konya Büyükşehir Belediye Başkanı Tahir Akyürek’i de unutmamak gerekir. İslam düşüncesinin yeni bir bakış açısıyla ele alınmasına vesile olan İlmi Etüdler Derneği yöneticilerini de bu güzel ve kalıcı girişimlerinden dolayı tebrik ediyor, başarılarının devamını diliyoruz.